

VERTEC.

Izhaja
1. dne v
mesec in
stoji
za vse
leto po
pošti
2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.
Brez
pošte:
za vse
leto 2 gl.
40 kr.,
za pol
leta 1 gl.
20 kr.

Naročnina naj se na prejšnje in pošilja uredništvu v špi-talskih ulicah h. št. 273 v Ljubljani. (Lalbach.)

Časopis s podobami za slovensko mladost.

Štev. 3.

V Ljubljani 1. marca 1875.

Leto V.

O p o m i n a.

Vertec“ gôji mi prijazno,
Zlatolási otrok moj!
Tebi skerbno je obdelan;
Cvêt in sad njegov je tvoj.

Kar ti daje, vse nabíraj
V bôgat venec in sladák;
Njega se spominjal bodeš
Rádosten še mož krepák.

Tu duhovi cvêtov mladih
Tvoje zíbljejo sercé,
V neoskrúnjenem jezici
K tebi divno govoré.

Spremljeválcí bodo tvoji,
Dôkler bode grêl te svét,
In do groba ne pozabiš
Blagolasja njih beséd!

Lujiza Pesjakova.

Strijc Zidanek.

(Poslovenil A. Martinec.)

„Ali ne, strijc, denes nam zopet poveste žalostno dogodbo, kako ste v vojni izgubili nogo,“ nagovori sedemletni Matijček strijca Zidanka, sè sestrama stopivši v njegovo sobo.

„Otroci, ali vam res nij drugo na umu, nego li vojaci in kervavi boji? Boj je najstrašnejša stvar na zemlji. Bojišče — hú, še zdaj me stresa mraz,

kedar se opomnim ónih žalostnih prizorov, katere sem videl na boljši!“

„To rad verjamem, strije,“ odgovori Matijček, „a vojne dogodbe so vendar najlepše ter še posebno vaša, kako ste izgubili nogo.“

„Koliko krat naj vam jo še povem?“ reče strije, sedši k peči poleg zveste prijateljice, stare mačke. „Menim, da vam je uže vsa znana.“

„Če tudi,“ reče Matijček; „povejte jo, ker veste, da vas radi poslušamo.“

„Nu zgódi se po vašej volji, ker sta oča in mati odšla v semenj, hočem vas malo zabavljati.“

Teh besed je bil Matijček zeló vesel. Kakor bi trebalo njemu samemu iti v boj, pripaše si leseno sabljico, ter ponosno stopi pred strijca. Anička, starejša sestra, naslóni se mu na ramo, a Marjetica, ki bi tudi rada poslušala, stopi tik njega. Še kanarček v kletki na oknu umolkne, da bi zvédel strijčevo dogodbo.

„Čujte!“ začne strije Zidanek, „bilo je v 184*. leto pri Pešti, stolnem mestu ogerske zemlje, ko je bilo Avstrijanom treba prepoditi Ogre iz terdnjave. Baš sem stal na straži v necem gozdu. Ne daleč od mene je bila velika pečina. Dejál sem sam v sebi: „tukaj je zeló ugoden kraj na sovražnika paziti, samo góri se je treba vspláziti. A jedva sem bil verhu pečine, uže skoči ná-me sovražnik, dolgopet Oger. Nekaj časa gleda on mene in jaz njega. On se mene ustraši, jaz se ustrašim njega. Tako sva si nekaj trenótij néma nasproti stala, oba z napetim petelinom.“

„Udaj se!“ zavpije Oger, „kajti védi, da si ujet.“

„Ne!“ zagermim jaz, „ti si ujet.“

Zdaj vpraša Matijček: „zakaj li niste takój ustrelili, strije?“

„Tega ti ne umeješ,“ odgovori strije. „Ako si na straži ter ustreliš, ondaj to znači, da se sovražnik bliža, potem začnó takój bobnati in vsa vojska se naorózi. Zaradi tega nijsem strelil.“

„Ko sva zopet drug na drugzega zagermela: „moj si!“ bližala sva se, jaz njemu, on meni, z golima bajonetoma. Konci se uže dotakneti, a nobeden od naju se ne udá. Treba je bilo s kervjo razsodíti. Verujte mi, dragi otročiči, da mi nij bilo še nikdar tako težko v serci; iz očij velikanskega sovražnika se je bliskal ogenj ter njegove telesne moči so presezale moje. — A mislil sem si: „vojaku je treba imeti pogum, ter zmóči mu je ali umreti!“ tako sem dejál, in zdajci se mej nama prične kervav boj. Bajoneta zabrenkóčeta, kajti jela sva se klati. Debelih pet minut sva se bojevala ter boj je bil od minute do minute zléjši. Zdaj se z nogo zadenem ob nekaj; spotaknem se ter padem. V tem hipu mi nasprotnikov bajonet prodere desno koleno. Strašno zaječim in zgruzim se na zemljo. Puška, sproživši se mi, zadene Ogra. Ali ga je ubila, ali samo ranila, tega nijsem vedel. Ležal sem dolgo na tleh brez vse zavésti, in stoperv tedaj, ko se zopet zavem, ugledam ranjenega sovražnika poleg sebe ležèč in deržèč kervavo ruto na čelu. Tudi sem videl, da se moj polk bliža.“

Zdaj je mir bil mej nama. Oba sva se hrabro bojevala in drug drugzega premogla. „Tovariš!“ rečem obezujóč si rano, „kam sem te ranil?“

„O moje glave, mojih očij!“ odgovori Oger, „sam sebi se zdím slep.“
„Ne verjamem; kri je prišla v oči in ti jemlje vid“, potolažim ga jaz.

„Prosim te, tovariš!“ reče ranjeni Oger, „ako moreš, splazi se bliže k meni ter poglédi, kam sem ranjen, — uh, oči, oči!“

V velikih bolečinah se splazim do njega, kajti vstati nijsem mogel, ter mu ubrišem kri z obraza in iz očij. Zapazil sem, da mu je krogla baš mimo oči sverčála, razpravši mu samo obervi.

„Tovariš!“ rečem, „ti si še srečno glavo unesel! Taka ranica se naglo zacéli; a jaz, jaz! Tvoj bajonet bodem še dolgo čutil v stegnu.“

„Uh, oči, oči, tovariš! uh oči!“ stokal je Oger. „Nič ne vidim!“

Tako sva bila oba v velikej stiski, brez nobene človeške pomoči ležèč na terdih tléh. Oger nij mogel iti od mene, ker nij videl, a jaz od velikih bolečin nijsem mogel po konci stati. Polk je bil uže davno odšel iz tabóra; nobednega človeka nij bilo blizu, da bi nama pomogel. Solnce je zléje in zléje pripekalo. Glad in žeja sta naju mučila; kar sva v žepih imela, s tem sva se bratovski delila. Jaz sem Ogru dal polovico hleba a on meni požirek pijače iz čúture.

Rana me je ščeméla, da sem se zvijal, kakor červič v prahu. „Ubogi tovariš!“ miloval me je Oger, primši me za roko, „zeló se mi smiliš!“

Približa se poldne. Moje bolečine so bile nepreterpne. Kost mi je začela otekati; bal sem se, da se mi ne bi prisadilo. Zdaj pride Ogru dobra misel na um. „Tovariš!“ ogovori mene, „jaz lahko hodim a ne vidim, ti vidiš a hoditi ne moreš. Ako si zadovoljen, naložim te na pleči, a ti mi pot kaži. Uro hodá od tod je terg, kjer nama dobri ljudje pomorejo.“

„To je pametna misel,“ rečem jaz, „samo hitro otídiva.“

Najino potovanje je bilo zeló težavno, posebno meni, kar si utegnete misliti, ljubi otroci! Za dve uri sva bila v tergu, kjer najdeva mnogo prijateljev. Vse je naju milovalo ter velika množica ljudij spremila v bólnico. Tu oba položé v jedno sobo in pošljó po zdravnika. Vsak dan sva se bolje upoznávala. Oger je bil lepega, plemenitéga značaja, in skupaj sva živela, kakor brata.

Tako so minoli trije meseci. V tem času so mi odrezali spodnje stegno desne noge, a Oger je ostal slep. Nij bila krogla kriva, da je ubožec oslépel, nego ognjeni žar, ki mu je mimo očij šinil.

Zvesti tovariš bi bil prisiljen poprej iti iz bólnice nego li jaz, a prosil je, da bi ga uderžali, dokler še jaz ne ozdrávim.

„Oj, blagi Oger!“ prekinejo otroci besedo strijcu Zidanku, solze si iz očij brišóč.

„Rad bi dal ne vem kaj, ako bi ga mogel samo še jedenkrat videti in ž njim govoriti. Uh, najina ločitev mi je še zmirom pred očíma! Oba sva jokala, kakor otroka, objemáje in poljubljáje se, da nij bilo ni konca ni kraja. Naposled sva si na spomín zamenjala orožje. Ondu na steni visi njegova puška. Z mano v grob naj ide,“ reče strije Zidanek, ter okončá žalostno prigodbo.

Otroci se mu zahvalijo, vsak posebej ga poljubivši.

* * *

Zunaj se je uže jelo mračiti. Tam od vélike ceste se začuje glas veselih sejmarjev, domóv iz mesta L. gredočih. Tudi roditelja naših otrok sta

bila mej njimi. Prijazno se pogovarjaje po potu, kakor je navada sejmárjem, srečajo slepega starčka s harfo. Mlad deček ga je vodil. Slepi siromak je bil velik, zajéten človek, verlo prijaznega lica.

„Kamo idete, prijatelj?“ ogovori ga oča.

„V bližnjo vas si grem iskat cenejšega stanovanja; v mestu se je vse podražilo,“ odgovori slepec.

„A od kod ste doma?“

„Iz Ogerskega, tu od meje.“

„Ali je deček, ki vas vodi, vaš sin?“

„Ne, mojega brata sin je, a zeló dober otrok. Obečal me je voditi, dokler bodem živ.“

„Kaj meniš li stara“, oča na tihoma reče svojeji ženi, „ali ga ne bi pri nas nočili?“

„Da, da, prenočimo ga,“ odgovori žena. Tudi večerjo mu damo.

„Ako vam je drago, nocój z dečkom prenočite pri nas,“ reče zdaj oča slepemu godcu. „Nijsmo uže daleč od doma!“

„Ali ste res tako dobrotljiv, da vzamete pod streho starega tujega siromaka?“

„Idite z nami! Jutri vam ne bode daleč do mesta.“

„Bog vam stokrat poverni ljubezen in dobroto ter oblagoslóvi vas in vaše otroke!“ reče gáneni starček.

Predno do hiže dospéjo, pritekó jim uže otroci naproti. „Oča! mati! kaj ste nam prinesli?“ vprašajo drug za drugim radovedno iskáje po materineji kosarici in očetoveji torbi.

„Počakajte, da pridemo domóv,“ dé oča ter Marjetico prime za roko.

Ko pridejo do hiže, stopi tudi strije Zidanek préd-nje. — „Nu nu, ali bodemo imeli denes veselico?“ pošáli se, ugledavši godca, ne zapazivši, da je slep.

„Podrúznika! Zidanek, podrúznika bodemo imeli!“ odgovori oča.

„Podrúznika?“ reče Zidanek, obernivši se k slepemu siromaku.

A slepec se molcé zgame ter ves osúpel zašepetá: „nij li to Zidankov glas, — glas mojega vojnega tovariša?“

„Kaj? Ali veš, kdo sem?“ zavpije Zidanek ter stopi bliže k starcu.

„Zidanek, dragi Zidanek! ali me uže ne znaš? Ali si pozabil slepega Ogra?“ reče s tresljívim glasom ter stegne roci, objémat nekdanjega tovariša.

„Vsi svetniki!“ zavpije Zidanek sam iz sebe, „ali je res? Dà, dà, ti si! Naj te objamem, stari, preljubi prijatelj moj! Tisoč zlatnikov ne bi vzel, da bi tvojega lica zopet ne videl!“

Če je zadnja ločitev njima bila prežalostna, utegneta misliti, kako sta se veselila zdaj, ker sta se tako nahódoma sestala.

Ko zvedó oča, mati in otroci, da je slepi siromak tist Oger, o katerem jim je strije Zidanek toliko krat pripovedoval, vzemó slepega godca takój za največjega prijatelja. Ves večer so ga imeli za mizo ter godováli pravi družinski praznik. Posebno otroci se nijso mogli nagledati Ogra, o katerem jim je strije malo poprej ponavljal žalostno dogodbo v kervavem boji.

Jutredan slepcu nijso dali iti od hiže; prisiljen je bil ostati še osem dnij.

Zvédevši, da prijatelja samo tri ure hodá bivata drug od drugega, ukré-
neta pohájati se vsak mesec, in tako je tudi bilo. Zídanek je imel nekaj svo-
jega ter nikoli nij pozabil prijatelja. Često mu je v roko stisnil po goldinarji.
Ker je bil Zídanek sosedom in daleč okrog znan človek, naklonil je prijatelju
mnogo podpore. Nij mu bilo treba prosjáčiti; živel je na stare dni v míru
in pokoji.

Poboljšani zapravljivec.

(Povést, posl. V.—ž—.)

Star plemenitaš je imel blizu mesta Pariza lep gradič, ki je bil uže do
500 let svojina njegovih pradedov. Mnogo lepih dohodkov mu je dajala ta
last, in ker je njegov sin uže izpolnil dvajset let, izročil mu je gospodarstvo.

A mladenič je bil preživ ter nij mislil o mirnem življenji na kmetih, nego
samopašno je zapravljajl očetovo iménje na veselicaéh v velicem mestu Parizu.
Udal se je igri, pijančevanju in drugim slabostim, ki so mu v kratkem po-
brale malo ne vso imovíno ter ga verhu tega še pripravile v velike dolgove.

Zdaj mu oča umerje, davši mu ostalo imovíno. Pred smertjo mu še
dá mnogo dobrih naukov, osobito mu zatverdi, da, ako bi ga nesreča tako
spravila pô zlu, da bi slednjič prodal svojo imovíno, naj bi se vendar nikoli ne
odtegnil iz hiže, katera je uže toliko let bila njegovih pradedov; posebno ga
je rotíl, obderžati si tisto sôbo, v katerej on leží na smerti. „Tukaj bode tvoje
svetišče,“ pristavi na konci, „takrat še, ko po daljnem sveti uže nikjer ne
bodeš imel zavetja.“

Po očetovej smerti se sin nij okánil svojega slabega življenja, — s kratka:
v malo letih je bil siromák; a na zadnje je prodal tudi hižo, samo da si je
mogel ob skopej kermi ohraniti življenje. Vendar nij zabil očetovega izreka;
izgovoril si je bil sobo na ves čas svojega življenja.

A nij bilo dolgo, da je potrošil vse novce, kar jih je bil dobil za imo-
víno. Prosil je zatorej svojih prijateljev in znancev na pôsodo, in res so mu
v začetku dajali po malem; a ker se je to pregosto ponavljalo, jeli so ga k
malu odganjati z gerdo besedo od dúrij.

Terpel je nekaj časa to strašno uboštvo. Poslednjič zapazi neko staro
skrinjico tam v najtemnejšem koticu stoječo, katere še prej nikoli nij ogle-
doval. Posebna radovédnost ga prime; ne kakor bi upal v njej najti pomoči,
nego le bolj, da bi misli obernil na kaj družega ter tako nekaj časa pozabil
svoje nesreče. Vstane ter se utovori na stolček h skrinji. Vendar je človeku
uže prirojéno, da se mu tudi v največjej nesreči in bédi sanja o preizrédnej
sréči ter da séza po zadnjem senci, katera mu obéta kakove pomoči. A naj si
bode to, kakor hoče, naš nesrečni mladenič je začel iz skrinje jemati razno
sódergo: stare kerpe (cunje), rokopise, kosce raznih oblačil, svilénih in plat-
nénih ter nekaj ostalin očetove obleke. To vse mu nij imélo nikakoršne ko-
risti; vendar nij prej okončal iskanja, dokler nij iz stare skrinje vseh teh
stvaríj izmetal. Oj čuda! — na dnu skrinje videl je zapisane te besede: